

Pesah: The Vegetarian Lion and the Messianic Smell Test

1 ישעיה

וַיֵּצֵא חֶטֶר מִגּוּזַע יֵשׁוּ וַנִּצֵּר מִשְׂרָשׁוּי יִפְרֶה.
וַנְּחֶה עָלָיו רוּחַ יְקֹנֵק רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת יְקֹנֵק.
וַהֲרִיחוּ בִּירְאֵת יְקֹנֵק וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ.
וַשְׁפֹּט בְּצַדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוֵי אֶרֶץ וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּי וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע.
וְהָיָה צַדֵּק אֲזוּר מִתְנָיו וְהֶאֱמוּנָה אֲזוּר חֲלָצָיו.
וְגַר זָאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ וְעֹגֵל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנֹעַר קֶטֶן נֶהַג בָּם.
וַיִּפְרֶה וְדָב תִּרְעִינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יִלְדִיָּהֶן וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכֵל תְּבֵן.
וַיִּשְׁעֶשַׁע יוֹנֵק עַל חֵר פֶּתֶן וְעַל מְאוּרֹת צַפְעוֹנֵי גְמוּל יְדוּ הַדָּה.
לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכֹל הַר קְדוֹשֵׁי כִּי מְלֵאָה הָאֶרֶץ דַּעַת אֵת יְקֹנֵק כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים.¹

And there shall come forth a rod out of the stem of Jesse, and a Branch shall grow out of his roots:

And the spirit of the LORD shall rest upon him, the spirit of wisdom and understanding, the spirit of counsel and might, the spirit of knowledge and of the fear of the LORD;

And shall make him of quick understanding in the fear of the LORD: and he shall not judge after the sight of his eyes, neither reprove after the hearing of his ears:

But with righteousness shall he judge the poor, and reprove with equity for the meek of the earth: and he shall smite the earth: with the rod of his mouth, and with the breath of his lips shall he slay the wicked.

And righteousness shall be the girdle of his loins, and faithfulness the girdle of his reins.

The wolf also shall dwell with the lamb, and the leopard shall lie down with the kid; and the calf and the young lion and the fatling together; and a little child shall lead them.

And the cow and the bear shall feed; their young ones shall lie down together: and the lion shall eat straw like the ox.

And the sucking child shall play on the hole of the asp, and the weaned child shall put his hand on the cockatrice' den.

They shall not hurt nor destroy in all my holy mountain: for the earth shall be full of the knowledge of the LORD, as the waters cover the sea.²

2 רמב"ם (יד החזקה)

אֵל יֵעֲלֶה עַל הַלֵּב שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ יִבְטֹל דְּבַר מִמְּנִהְגוֹ שֶׁל עוֹלָם. אוֹ יִהְיֶה שֵׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. אֲלֵא עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׁעִיָּה (ישעיה יא, ו) "וְגַר זָאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ" מְשַׁל וְחִינָה. עֲנִין הַדָּבָר שֶׁיְהִי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵינִי לְבִטָּח עִם רָשָׁעֵי עֲכוּ"ם הַמְּשׁוּלִים כְּזָאֵב וְנֹמֵר. שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ה, ו) "זָאֵב עִרְבוֹת יִשְׁדָּדִם וְנֹמֵר שִׁקָּד עַל עֲרִיָּהֶם". וַיִּחְזְרוּ כָּלֵם לְדַת הָאֱמֻת. וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ. אֲלֵא יֹאכְלוּ דְּבַר הַמֶּתֵר בְּנַחַת עִם יִשְׂרָאֵל. שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יא, ז) "וְאַרְיֵה כְּבָקָר יֹאכֵל תְּבֵן". וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּעֵינֵי הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשֻׁלִים. וּבִימּוֹת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִנְדַע לְכֹל לֵאמֹר זֶה דְּבַר הָיָה מְשַׁל. וְמָה

1 ישעיה יא:א-ט.

Do not presume that in the Messianic age any facet of the world's nature will change or there will be innovations in the work of creation. Rather, the world will continue according to its pattern.

Although [Isaiah 11:6](#) states: 'The wolf will dwell with the lamb, the leopard will lie down with the young goat,' these words are a metaphor and a parable. The interpretation of the prophecy is as follows: Israel will dwell securely together with the wicked gentiles who are likened to a wolf and a leopard, as in the prophecy [Jeremiah 5:6](#): 'A wolf from the wilderness shall spoil them and a leopard will stalk their cities.' They will all return to the true faith and no longer steal or destroy. Rather, they will eat permitted food at peace with Israel as [Isaiah 11:7](#) states: 'The lion will eat straw like an ox.'

Similarly, other Messianic prophecies of this nature are metaphors. In the Messianic era, everyone will realize which matters were implied by these metaphors and which allusions they contained.

אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד. יראה מפשוטן של דברי הנביאים. שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג. ושקדם מלחמת גוג ומגוג יעמד נביא לישר ישראל ולהכין לבם. שנאמר (מלאכי ג, כג) "הנה אנכי שלח לכם את אליהו וגו' ואינו בא לא לטמא הטהור. ולא לטהר הטהמא. ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשרות. ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין. אלא לשום שלום בעולם. שנאמר (מלאכי ג, כד) "והשיב לב אבות על בנים". ויש מן החכמים שאומרים שקדם ביאת המשיח יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו. שדברים סתומין הן אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו. אלא לפי הכרע הפסוקים. ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סדור הנות דברים אלו ולא דקדוקיהן עקר בדת. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות. ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן. ולא ישימם עקר. שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה. וכן לא יחשב הקצין. אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים. אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו:

Our Sages taught: "There will be no difference between the current age and the Messianic era except the emancipation from our subjugation to the gentile kingdoms."

The simple interpretation of the prophets' words appear to imply that the war of Gog and Magog will take place at the beginning of the Messianic age. Before the war of Gog and Magog, a prophet will arise to inspire Israel to be upright and prepare their hearts, as [Malachi 3:22](#) states: 'Behold, I am sending you Elijah.'

He will not come to declare the pure, impure, or to declare the impure, pure. He will not dispute the lineage of those presumed to be of proper pedigree, nor will he validate the pedigree of those whose lineage is presumed blemished. Rather, he will establish peace within the world as *ibid.* 3:24 continues: 'He will turn the hearts of the fathers to the children.'

There are some Sages who say that Elijah's coming will precede the coming of the Mashiach. All these and similar matters cannot be definitely known by man until they occur for these matters are undefined in the prophets' words and even the wise men have no established tradition regarding these matters except their own interpretation of the verses. Therefore, there is a controversy among them regarding these matters.

Regardless of the debate concerning these questions, neither the order of the occurrence of these events or their precise detail are among the fundamental principles of the faith. A person should not occupy himself with the *Aggadot* and homiletics concerning these and similar matters, nor should he consider them as essentials, for study of them will neither bring fear or love of God.

Similarly, one should not try to determine the appointed time for Mashiach's coming. Our Sages declared: 'May the spirits of those who attempt to determine the time of Mashiach's coming expire!' Rather, one should await and believe in the general conception of the matter as explained.³

לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח. לא כדי שישלטו על כל העולם. ולא כדי שירדו בעכו"ם. ולא כדי שישאאו אותם

העמים. ולא כדי לאכל ולשתות ולשמוח. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה. ולא יהיה להם נוגש ומבטל. כדי שיזכו לחיי העולם הבא. כמו שבארנו בהלכות תשובה:

The Sages and the prophets did not yearn for the Messianic era in order to have dominion over the entire world, to rule over the gentiles, to be exalted by the nations, or to eat, drink, and celebrate. Rather, they desired to be free to involve themselves in Torah and wisdom without any pressures or disturbances, so that they would merit the world to come, as explained in *Hilchot Teshuvah*.

ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה. ולא קנאה ותחרות. שהטובה תהיה משפעת הרבה. וכל המעדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם. שנאמר (ישעיה יא, ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים":

In that era, there will be neither famine or war, envy or competition for good will flow in abundance and all the delights will be freely available as dust. The occupation of the entire world will be solely to know G-d.

Therefore, the Jews will be great sages and know the hidden matters, grasping the knowledge of their Creator according to the full extent of human potential, as [Isaiah 11:9](#) states: "The world will be filled with the knowledge of G-d as the waters cover the ocean bed."⁴

3 ראב"ד

אל יעלה על הלב שבימות המשיח כו' ... משלים. א"א והלא כתוב בתורה "והשבתי חיה רעה מן הארץ".⁵

4 רדב"ז

אל יעלה על לב וכו'. השיג הראב"ד ז"ל והלא כתוב בתורה והשבתי חיה רעה מן הארץ ע"כ.

ואין זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל על אומה רעה כמו שדרשו על חיה רעה אכלתהו. אבל מה שראוי להאמין בזה שהדברים הם גם כפשוטם בארץ ישראל כדכתיב לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ, הארץ הידועה, וכן והשבתי חיה רעה מן הארץ, אבל בשאר ארצות עולם כמנהגו נוהג והכתובים הם משל שכן כתוב ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה ובא"י יתקיים הפשט והמשל, וברוך יודע האמת. וגם רבינו לא גמר אומר שהכתובים הם משל למה שכתב הוא אלא בימי המשיח יודע למה הם רומזים:⁶

5 מרכבת המשנה

אל יעלה על הלב וכו'. עיין השגות נראה כוונתו דדברי תורה אין לפרש דרך משל (כמו נביאים) ואין מקרא שבתורה יוצא מידי פשוטו ואין זה קושיא דשפיר בישראל שרויים על אדמתם והיא מיושבת הרי כתיב ונתתי מוראכם וחתכם שהחיות בורחות מהיישוב ואם בחמת קרי ונסתם ואין רודף והארץ תשם אז ירבה חית השדה בטבע וזה פשוט.⁷

6 רמב"ם (מאמר תחיית המתים)

וכן הסתפק עליהם אומרנו, שמאמר ישעיה "וגר זאב עם כבש" וגומר, שהוא משל. וזה לא אנחנו לבד אמרנוהו, אלא כבר קדמונו להבנת זה העניין אנשי התבונה מן המפרשים, כמו רבי משה גקטיל"א, ואבן בלעם ז"ל, וזולתם מן המפרשים. וסוף הדברים יורה עליו, והוא אומר "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד'". הנה כבר נתן העילה בהיותם אז בלתי חומסים ולא מזיקים, לדעתם השם. התראו אתם, קהל ישראל מי שיש לו שכל, שיהיה מצויר האריה בזמננו זה מורה ולזה הוא טורף, ואז ישוב וידע מבוראו מה שצריך, וידע שאין ראוי להזיק, וישוב לאכול תבן?! הנה נתקיים מה שנאמר "ותהי להם חזות הכל כדברי הספר החתום" וגומר.

אבל אנחנו כבר בארנו זה בפירוש בספר "מורה הנבוכים". ובחבור בארנו ראיתנו הגלויה מאומרם שימות המשיח אין בו דבר

4 שם יבד-ה.

5 השגות הראב"ד שם.

6 רדב"ז מלכים שם.

7 מרכבת המשנה מלכים שם.

ודע, שאלו היעודים וכיוצא בהם, אשר נאמר שהם משל, אין דברינו זה גזרה, שהרי לא באתנו מהשם נבואה שהודיעתנו שהוא משל, ולא מצאנו קבלה לחכמים מהנביאים שיבארו בה בחלקי אלו הדברים שהם משל. ואמנם הביאנו אל זה עניין אשר אבארהו לך, והוא השתדלותנו והשתדלות כל איש מהיחידים, חילוף השתדלות ההמון.

שהמון אנשי התורה, הנאהב שבדברים להם והערב לסכולותם, ששימו התורה והשכל שני קצוות סותרים, ויוציאו כל דבר נבדל מופרש מן המושכל, ויאמרו שהוא מופת, ויברחו מהיות דבר על מנהג הטבע, לא במה שיסופר ממה שעבר, ולא במה שיראה מזמן העומד, ולא במה שיאמר שיארע לעתיד.

ואנחנו נשתדל לקבץ בין התורה והמושכל, וננהיג הדברים על סדר טבעי אפשר בכל זה, אלא מה שהתבאר בו שהוא מופת, ולא יתכן לפרש כלל, אז נצטרך לומר שהוא מופת.

וכבר בארנו ב"מורה הנבוכים" לשון המקרא המבואר, ולשון חכמים זיכרונם לברכה, גם כן בבוא בדברי הנביאים משלים רבים, והפלגנו בביאור זה עד שאי אפשר לאחד מן הסכלים שמתגברים להכחישו. ומפני זה נאמר אנחנו, ומי שקדמנו מחשובי המפרשים, שאלו משלים כמו שפירשנו.

ואפשר שיאמר גם כן, כי כשירבה היישוב ותשמן הארץ, ימעט נזק בעלי חיים בהתקרב קצתם אל קצתם. כבר זכר זה אריסטו בספר בעלי חיים, כשנתן טעם סיבת מיעוט היזק בעלי חיים קצתם לקצתם בארץ מצרים.

ויהיה ג"כ גוזמא, כמו שאמרו חכמים זיכרונם לברכה, דיברה תורה לשון הבאי. ואם הוא על פשוטו, יהיה מופת שיראה בהר הבית לבד, כמו שאמר "בכל הר קדשי", ויהיה כיוצא בדבריהם "לא הזיקו נחש ועקרב בירושלם".

סוף דבר כל אלה הם דברים שאינם פינות התורה ואין להקפיד איך יאמינו בהם, וצריך שימתין האדם לגוף האמונה באלו הדברים עד אשר יראו במהרה בימינו, ואז יתבאר אם הם משל או מופת.

וכבר נודע שאנחנו נברח מאוד משינוי סדר בראשית. ואמנם יטעה כל מי שיטעה ממי שקדם או יתאחר להיותם בלתי מבדילים בין העניינים הנוהגים מנהג המופת, והם אשר לא יעמדו כלל ולא יתקיימו, ואמנם היו מפני הצורך, או לאמת נבואה; ובין העניינים הטבעיים הנמשכים תמיד, שהם מנהגו של עולם, אשר יבארו ז"ל ויאמרו תמיד "עולם כמנהגו נוהג", ואמרו אין מביאים ראיה ממעשה נסים.

ואמר שלמה "כי כל אשר יעשה הא-לוהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע". הנה כבר התבאר, שהעניינים הטבעיים נמשכים תמיד על מנהגייהם. וכבר בארנו גם כן זה ב"מורה הנבוכים", בדברנו בחידוש העולם.⁸

7 סנהדרין

אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בציפורי מאי דכתיב (רות ג, יז) שש השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים אילימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים

Rabbi Tanḥum says that bar Kappara taught in Tzipori: What is the meaning of that which is written with regard to the statement of Ruth to Naomi concerning Boaz: "These six grains of barley he gave me" (Ruth 3:17). What is the meaning of the phrase "six grains of barley"? If we say that the reference is to six actual grains of barley, is it the typical manner of Boaz to give a minimal gift of six grains of barley?

אלא שש סאין

Rather, he gave her six se'a.

וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמו [רמוז] לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה ...

The Gemara asks: **And is it the typical manner of a woman to take a heavy burden of six se'a of barley? Rather, Boaz alluded to Ruth that six descendants are destined to emerge from her who would each be blessed with six blessings, and these are they: David, and the Messiah, Daniel, Hananiah, Mishael, and Azariah.** The Gemara elaborates: ...

משיח דכתיב (ישעיהו יא, ב) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' וגו'

The Messiah was blessed with six virtues, as it is written: **“And the spirit of the L-rd shall rest upon him, the spirit of wisdom and understanding, the spirit of counsel and might, the spirit of knowledge and of the fear of the L-rd”** (Isaiah 11:2);

וכתיב (ישעיהו יא, ג) והריחו ביראת ה' אמר רבי אלכסנדר מלמד שהטעינו מצות ויסורין כריחיים רבא אמר דמורח ודאין דכתיב (ישעיהו יא, ג) ולא למראה עיניו ישפוט (ישעיהו יא, ד) ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ

and it is written: **“And his delight [vahariho] shall be the fear of the L-rd, and he shall neither judge after the sight of his eyes, nor decide after the hearing of his ears”** (Isaiah 11:3). **Rabbi Alexandri** says that the term *hariho* teaches that G-d burdened the Messiah **with mitzvot and afflictions like millstones [reiḥayim]**. **Rava** says that *hariho* teaches that the Messiah will smell [demorah] and then judge on that basis, sensing who is right, as it is written: **“And he shall neither judge after the sight of [lemareh] his eyes, nor decide after the hearing of his ears; and with righteousness shall he judge the poor, and decide equity for the meek of the earth”** (Isaiah 11:3–4).

בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחוי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוהו

The Gemara relates: **Bar Koziva**, i.e., bar Kokheva, ruled for two and a half years. He said to the Sages: **I am the Messiah. They said to him: With regard to the Messiah it is written that he is able to smell and judge, so let us see ourselves whether he, bar Kokheva, is able to smell and judge. Once they saw that he was not able to smell and judge, the gentiles killed him. ...**⁹

רש"י

רבא אמר. מאי והריחו דמורח ודאין שמריח באדם ושופט ויודע מי החייב שנאמר לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח ואפילו הכי ושפט בצדק דלים כגון על ידי הרחה:¹⁰

יד רמה

והריחו ביראת ד' - אמר רבא שמריח ודאין. כלומר שמבין ברוח הקדש אמיתת הדבר ואינו דן לפי טענותיהן של בעלי דינין ולא על פי עדותן אלא יודע מי זכאי ומי חייב, מריח לשון [ו]מרחוק [ריח מלחמה (איוב לט:כה)], ודאין [ן] לשון דבר ודאין (שמרבימו?) ודאין בפתח הו"ו ודל"ת דגושה וקמוצה

ויש מפרשין מריח כדאמרן ודאין תרגום ושופט, כלומר שמריח ברוח הקדש ושופט וד(י)אין בשווא תחת הו"ו דדלית רפויה וקמוצה.¹¹

אבן עזרא

והריחו - פעמים תטעה הרגשת האוזן, שתשמע ואין קול, גם העין תטעה, שיראה לה הנח שהוא נע, רק הרגשת הריח לא תטעה. והריחו - כאילו יריח הדבר ביראת השם שיש לו, לא ישפוט כאשר יראה לעיניו ולא כאשר ישמע, כי יתכן להיות עדות העדים שקר. ואלה התוכחות והמשפטים הם כמשפט המלוכה.¹²

רד"ק

והריחו ביראת ד' - לפי שהריח הוא הרגשה קלה, אומר לדבר הקל שבהרגשה 'ריח', וכן "מרחוק יריח מלחמה" (איוב לט, כה); "כאשר ינתק פתיל הנעורת בהריחו אש" (שופטים טז, ט); וכן אמר: והריחו ביראת ד', כלומר: במעט הבנה ירגיש בבני אדם הטובים והרעים, ולא יצטרך למראה עינים ולמשמע אזנים בשפטו בני אדם ולהוכיח אותם, כי מדעתו ומתבונתו יבין

9 סנהדרין צג.:-

10 רש"י שם.

11 יד רמ"ה שם.

12 אבן עזרא לישעיה שם.

מעשיהם במעט התבוננות.

ואדוני אבי ז"ל פירש: והריחו - ודבורו, רוצה לומר: רוח פיו; וכן "לרווחתי לשועתי" (איכה ג, נו); רוצה לומר: כי דבורו יהיה תמיד ביראת ד'.¹³

ר' יוסף אבן כספי

לא למראה עיניו וגו' - כי באמת אין לדיין מדייני הזמן, רק מה שעניו רואות ואוזניו שומעות, ולכן יחטאו לפעמים, כמו שמפורסם, וישפטו רבים אף למות שלא כדין. ובכלל, כי הכח הנבואי יותר נכבד מאד מהכח המרגיש, ולכן שובח אלישע, ונאמר עליו כי הוא יגיד למלך "את הדברים אשר תדבר בחדר משכבך" (מלכים ב' ו, יב). וראה הפלגת מה שצריך לדקדק הלשונות, שאלו הלשונות, רוצה לומר: אמרו לא למראה עיניו וגו', נכון להניחם לגנאי מופלג, והונחו פה לשבח מופלג.¹⁴

ר' ישעיה מטראני

והריחו ביראת ד' - לשון 'רוח' הוא, שרוח יראת ד' תהיה עליו.¹⁵

8 איכה רבה

ר' יוחנן הוה דרש שיתין אפין ב"בלע ה' ולא חמל" ורבי הוה דריש עשרים וארבעה אפין ולא דר' יוחנן יתיר על רבי אלא רבי על ידי שהיה סמוך לחורבן הבית היה נזכר והיה דורש ובוכה ומתנחם

אמר ר"י ר' היה דורש (במדבר כד, יז): "דרך כוכב מיעקב" אל תקרי כוכב אלא כוזב רבי עקיבא כד הוה חמי ליה להדין בר כוזיבא הוה אמר היינו מלכא משיחא אמר ליה רבי יוחנן בן תורתא עקיבא יעלו עשבים בלחיך ועדיין אינו בא אמר רבי יוחנן (בראשית כו, כב): "הקל קול יעקב" קול אדריאנוס קיסר הרג בביתר שמונים אלף רבוא בני אדם ושמונים אלף תוקעי קרנות היו צרין על ביתר והיה שם בן כוזיבא והיו לו מאתים אלף מקוטעי אצבע שלחו לו חכמים עד מתי אתה עושה לישראל בעלי מומין אמר להם והיאך יבדקו אמרו לו כל מי שאינו עוקר ארז מלבנון אל יכתב באסטרטיא שלך והיו לו מאתים אלף מכאן ומכאן ובשעה שהיו יוצאין למלחמה היו אומרים לא תסעוד ולא תסכיף הדא הוא דכתיב (תהלים ס, יב): "הלא אתה א-להים זנחתנו ולא תצא א-להים בצבאותינו" ומה היה עושה בן כוזיבא היה מקבל אבני בליסטרא באחד מארכובותיו וזורקן והורג מהן כמה נפשות ועל זה אמר רבי עקיבא כך

שלש שנים ומחצה הקיף אדריאנוס קיסר לביתר והיה שם רבי אלעזר המודעי עסוק בשקו ובתעניתו ובכל יום ויום מתפלל ואומר רבנו של עולם אל תשב בדין היום ולבסוף נתן דעתו לחזור אתא חד כותאי ומצאו ואמר לו אדוני כל יומין דהדא תרנגולתא מתגעגע בקיטמא לית את כביש לה אלא המתן לי דאנא עביד לך דתכבישנה יומא דין מיד עליל ביה בבוביה דמדינתא ואשכחיה לרבי אלעזר דהוה קאים ומצלי עבד גרמיה לחיש באודניה דרבי אלעזר המודעי אזלון ואמרון לבר כוזיבא חביבך רבי אלעזר בעי לאשלמא מדינתא עם אדריאנוס שלח ואיתייה להווא כותאי אמר ליה מאי אמרת ליה א"ל אין אנא אמר לך מלכא קטיל ליה להווא גברא ואין לית אנא אמר לך את קטיל ליה להווא גברא אבל מוטב ליקטליה הווא גברא לגרמיה ולא תתפרסין מיסירין דמלכותא בן כוזיבא סבר בדעתיה דבעי לאשלמא מדינתא כיון דחסל ר' אלעזר צלותיה שלח ואייתיה א"ל מה אמר לך הדין כותאי א"ל לית אנא ידע מה לחיש לי באודנאי ולא שמעת ליה כלום דאנא בצלותי קאימנא ולית אנא ידע מה הוה אמר נתמלא רוגזיה לבן כוזיבא יחב ליה חד בעיטא ברגליה וקטליה יצאתה בת קול ואמרה (זכריה יא, יז): "הוי רועי האליל עוזבי הצאן חרב על זרועו ועל עין ימינו" אמרה לו אתה סימית זרוען של ישראל וסימית עין ימינך זרועו של אותו האיש יבש תיבש ועין ימינו כהה תכהה מיד גרמו עונות ונלכדה ביתר ונהרג בן כוזיבא ואייתאו רישיה לגבי אדריאנוס אמר מאן קטליה לדין אמר ליה חד גונתאי אנא קטלתי לדין א"ל זיל ואייתיה לי אזל ואייתיה ואשכח עכנא כריכא על צואריה א"ל אילו לא א-להיה קטליה לדין מאן הוה יכיל ליה וקרא עלוי (דברים לב, ל): "אם לא כי צורם מכרם" היו הורגים בהם עד ששקע הסוס בדם עד חוטמו והיה הדם מגלגל אבנים של ארבעים סאה והולך בים ארבעה מילין ואם תאמר שקרובה לים והלא רחוקה מן הים ארבעה מילין וכרם גדול היה לו לאדריאנוס שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל כמן טבריא לציפורי והקיפו גדר מהרוגי ביתר ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמד מלך אחד וגזר עליהם וקברום.¹⁶

13 רד"ק שם.

14 ר' יוסף אבן כספי שם.

15 ר' ישעיה מטראני שם.

16 איכה רבה פרשה ב' פסקא ד'.

ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו [ב]. אין הדבר כך. שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה. והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך. והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח. עד שנהרג בעונות. כיון שנהרג נודע להם שאינו. ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת. ועקר הדברים ככה הן. שהתורה הזאת חקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים. ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן:

One should not presume that the Messianic king must work miracles and wonders, bring about new phenomena in the world, resurrect the dead, or perform other similar deeds. This is definitely not true.

Proof can be brought from the fact that Rabbi Akiva, one of the greater Sages of the Mishnah, was one of the supporters of King Bar Kozibah and would describe him as the Messianic king. He and all the Sages of his generation considered him to be the Messianic king until he was killed because of sins. Once he was killed, they realized that he was not the Mashiach. The Sages did not ask him for any signs or wonders.

The main thrust of the matter is: This Torah, its statutes and its laws, are everlasting. We may not add to them or detract from them.¹⁷

ותשעה באב חמשה דברים ארעו בו. נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב הבית בראשונה ובשניה. ונלקחה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח. ונפל ביד הרומיים ונהרגו כלם והיתה צרה גדולה כמו חרבן בית המקדש. ובו ביום המוכן לפרענות חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו לקים מה שנאמר (ירמיהו כו יח) (מיכה ג יב) "ציון שדה תחרש":

On the Ninth of Av, five tragedies occurred:

It was decreed that the Jews in the desert would not enter *Eretz Yisrael*;

The First and the Second Temples were destroyed;

A large city named Betar was captured. Thousands and myriads of Jews inhabited it. They were ruled by a great king whom the entire Jewish people and the leading Sages considered to be the Messianic king. The city fell to the Romans and they were all slain, causing a national catastrophe equivalent to that of the Temple's destruction.

On that day designated for retribution, the wicked Tineius Rufus plowed the site of the Temple and its surroundings, thereby fulfilling the prophecy [[Micah 3:12](#)], "Zion will be plowed like a field."¹⁸

אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים. א"א והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא ושלחו חכמים לבדקו אי מורח ודאין או לא וכיון דלא עביד הכי קטלוה.¹⁹

כתב הראב"ד א"א והלא בן כוזיבא היה אומר וכו'. ודברי הראב"ד אמת והכי איתא בפרק חלק (דף צ"ג): אבל באיכה רבת בפסוק בלע ה' ולא חמל אומר שנהרג על ידי א"ה וסובר רבינו דהא דאמרו פרק חלק אתיא דלא כשמואל דאמר אין בין העוה"ו לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות ורבינו סובר כשמואל וכמבואר בפרק שאחר זה ולכן כתב סברת המדרש. ומ"מ מה שכתב שר"ע היה נושא כליו. צ"ע היכא מייתי לה:²⁰

17 הלכות מלכים ומלחמותיהם יא:ג.

18 הלכות תענית ה:ג.

19 השגות הראב"ד שם.

20 כסף משנה שם.

ואל יעלה על דעתך וכו'. להשגת הר"א ז"ל תירץ הרב כ"מ דמדראינו באיכה רבתי בפסוק בלע ה' ולא חמל דאמרינן התם דנהרג בן כוזיבא על ידי א"ה משמע דאית לן למימר דהא דרבא דאמר בפרק חלק (דף צ"ג:) דבדקוה לבן כוזיבא אי מורח ודאין אתי דלא כהלכתא והיינו כשמואל דאמר אין בין העוה"ז לימות משיחנו אלא שעבוד מלכיות בלבד וכו'. ואני אומר תירוץ אחר דשם בפרק חלק א"ר אלכסנדר דוהריחו אינו מלשון ריח אלא מלשון רחיים ואמרו שם שטוענין יסורין ומצות כרחיים ורבא הוא דקאמר דהוא מלשון ריח ומש"ה קאמר דבדקוה לבן כוזיבא בהכי וכיון דחזינן במדרש דנהרג בן כוזיבא ע"י א"ה למדנו דלית הילכתא כרבא אלא כרבי אלכסנדר ופירושו והריחו הוי מלשון רחיים:²¹

ואל יעלה על דעתך וכו'. ולענין בן כוזיבא אין ספק שהיה מחלוקת בין החכמים מקצתם לא האמינו שהוא משיח וקצתם האמינו ור"ע מכללם ואפילו אחר ששלחו חכמים אי מורח ודאין או לא חזר בו ר"ע שמא לא בא לפניו דין שיהיה צריך לדון ע"י הריחו עד שנהרג אז נתברר לכל שלא היה משיח.

ומה שנראה מדברי הראב"ד שישראל הרגוהו לא משמע הכי אלא הגוים הרגוהו ויש לפרש הא דאמרינן בפרק חלק כיון דחזוהו דלא מורח ודאין קטלוה כלומר רפו ידיהם ממנו ובאו הגוים והרגוהו א"נ אגדות חלוקות הן:²²

נסתפקתי על האי עובדא ששמעתי על איש חסיד גדול מפורסם אשר התיר בעובדא שנתערב עוף טרפה בין כשרות וסמך על הכרה על פי רוח הקודש, שבקי להכיר במקום אשר רוח הטומאה שורה, ועל פי טביעת עין ועין טובה שלו סמך להתיר, ובירר הכשרות. והנה לפענ"ד לכאורה יש לי צ"ע רב בזה:

ודע דאף על גב דמהא דקאמר אין משגיחין בבת קול אין ראייה כלל לזה, די ש לומר דדוקא במקום מחלוקת דאלו ואלו דברי אלקים חיים לא שייך הכרעה מן השמים נגד הרוב. מה שאין כן לברר הכשר מן הטרפה דהוי גילוי מלתא בעלמא שפיר יש לסמוך על זה.

אבל יש לי לסתור זאת, מסוגיא ערוכה בעירובין ... והשתא הא בהדיא מוכח מכאן דאסור לסמוך על רוח הקודש, במה שנסתפק בחשש איסור, דאם לא כן מה מוכח ללמוד מדברי רבן גמליאל דחמץ של נכרי אחר הפסח מותר בהנאה, דלמא לעולם אסור בהנאה, והא דהתיר רבן גמליאל משום דהוה קים ליה ברוח הקודש, דנאפה אחר הפסח, דהא כיון דחזינן דכוון ברוח הקודש על דבר נקלה לכיון שם העמלקי, לא כל שכן שיכוין במידי דנ"מ לענין איסורא. אלא על כרחך דאסור לסמוך על זאת. [ועיין שם שהאריך לפלפל עוד בסוגיא זו.]...²³

ולכאורה היה נראה לי לפשוט הספק מקרא מפורש, דאמר השב אשת האיש כי נביא הוא וכו' ואמר במדרש מחמת שהוא נביא והוא יודע שלא נגעת בה, הרי לך שאף על פי שאברהם היה כהן, ושבווי מלכות הם שבויים גמורות, ומן הדין היתה אסורה לבעלה, רק מחמת שהוא נביא, הוא סומך על רוח הקודש שלו להתירה, ... ולשון כי נביא הוא משמע שהוא סומך על רוח הקודש שלו.

אבל כד מעיינת בה תראה שאין ראייה כלל, כי באמת להכריע הספק על פי מה שמבין לכוון ברוח הקודש, אם נבעלה לאבימלך או לא, אינו מועיל להתירה כלל, כי אברהם אבינו קיים כל התורה כולה, רק שהיה עדות ברורה על מה לסמוך, כיון שכבר הובטחה ללדת בן לעת חיה מאברהם, ואיך יכול להיות שתהיה אסורה אליו על ידי טומאה, אלא על כרחך דטהורה היא, ...²⁴

עוד נראה לי לתרץ, דהא כל עיקר הטעם שאסור לסמוך על רוח הקודש לברר הספק, אפשר לומר כדאיתא בפרק הזהב לא בשמים היא, שאין לברר שום ספק על ידי הופעת רוח הקודש או בת קול, והיינו דוקא לאחר שנתנה התורה בארץ, שלא נתנה רשות להשתמש בבת קול ורוח הקודש, אבל אברהם אבינו שקיים כל התורה כולה בעודנה בשמים אז ודאי מותר להשתמש ברוח הקודש לברר הספק מן השמים, כה נראה לי ברור בס"ד ודוק: [ועיין שם עוד].²⁵

21 לחם משנה שם.

22 רדב"ז שם.

23 עיין יד דוד (וינציהיים) עירובין סד: ד"ה וראיתי; יביע אומר אות י"ד.

24 עיין כלי חמדה פרשת ויגש עמוד 120; יביע אומר אות י"א.

25 שו"ת יד אליהו (ראגאלער) פסקים סימן מ"ג. ועיין ארחות רבינו חלק א' עמוד ריח אות כ'.